

علیزاده با اشاره به نتایج پژوهش‌های خود درباره تالاب‌های ساحلی خزر، گفت: در یکی از مقالات منتشرشده، وضعیت خشک شدن تالاب‌های ایران در کنوانسیون رامسر را با یکدیگر مقایسه کرده‌ام. تالاب‌های ثبت‌شده در سواحل دریای خزر شامل "تالاب انزلی"، "تالاب بوجاق" در دلتای سفیدرود، "تالاب امیرکلايه"، "تالاب فریدونکنار" و مجموعه تالابی "خلیج گرگان"، "امیانکاله" و "لیو زاغمرز" هستند که همگی از تالاب‌های دارای اهمیت بین‌المللی محسوب می‌شوند.

معاون پژوهشی پژوهشگاه ملی اقیانوس‌شناسی و علوم جوی با اشاره به برخی خطاهای رایج در نامگذاری مناطق شمال کشور گفت: نام صحیح تالاب امیرکلايه است و نه «امیرکلا». بسیاری از این اشتباهات به دلیل برداشت نادرست از واژه‌های گویش محلی در گذشته ایجاد شده و در برخی نقشه‌ها و نوشته‌ها نیز تکرار شده است. در گویش محلی گیلان، واژه «ای» در ابتدای برخی نام‌ها به معنای «اینجا» است و در گذشته هنگام ثبت اسامی، این واژه به اشتباه جزئی از نام محل تلقی شده است.

علف‌زود: نمونه‌های مشابهی از این نوع تغییرات در نام برخی روستاها و محله‌های گیلان نیز دیده می‌شود که ریشه آنها به برداشت نادرست از گویش محلی بازمی‌گردد.

وی با اشاره به تالاب‌های ثبت‌شده سایر کشورهای حاشیه دریای خزر، گفت: ترکمنستان، قزاقستان، روسیه و جمهوری آذربایجان نیز هر کدام تالاب‌هایی دارند که در کنوانسیون رامسر به ثبت رسیده‌اند و بخش‌هایی از دلتای ولگا، دلتای اورال، خلیج ترکمن‌باشی و خلیج آق‌گل از جمله این مناطق هستند.

معاون پژوهشی پژوهشگاه ملی اقیانوس‌شناسی و علوم جوی اظهار کرد: بررسی‌های ما نشان می‌دهد در میان مجموعه تالاب‌های ثبت‌شده سواحل جنوبی دریای خزر، یکی از تالاب‌ها به طور کامل خشک شده است. تالاب گمیشان در سال‌های اخیر به طور کامل خشک شده و در بازدیدهای میدانی حتی امکان تردد خودرو در بستر آن وجود داشته است. بخش عمده این تغییرات ناشی از تغییر اقلیم است، هرچند عوامل محلی نیز می‌توانند بر شدت آن اثر گذار باشند. وی خاطر‌نشان کرد: برخی تالاب‌های واقع در ترکمنستان و جمهوری آذربایجان نیز با روند کاهش سطح آب مواجه هستند، اما به دلیل عمق بیشتر، وسعت زیاد و فاصله از مراکز جمعیتی، کمتر مورد توجه افکار عمومی قرار گرفته‌اند.

وی افزود: برخلاف بسیاری از تالاب‌های ساحلی ایران که در مجاورت شهرها قرار دارند، تالاب‌های برخی کشورهای همسایه از تراکم جمعیتی کمتری برخوردارند؛ از این رو آثار کاهش آب در آنها کمتر دیده می‌شود، هرچند این تالاب‌ها نیز تحت تأثیر تغییرات اقلیمی قرار دارند.

وضعیت تالاب‌های حاشیه خزر

معاون پژوهشی پژوهشگاه ملی اقیانوس‌شناسی و علوم جوی با مقایسه وضعیت تالاب‌های حاشیه دریای خزر در کشورهای مختلف، گفت: تالاب‌های ایران به دلیل وسعت کم، عمق پایین و قرار گرفتن در مجاورت مراکز جمعیتی، بیش از تالاب‌های سایر کشورهای حاشیه خزر در معرض فشارهای انسانی و پیامدهای کاهش تراز آب قرار دارند.

علیزاده با بیان اینکه کاهش تراز آب دریای خزر موجب محدود شدن برخی تالاب‌های حاشیه‌ای شده است، اما شدت این تأثیر در همه مناطق یکسان نیست، افزود: دلتای رودخانه اورال به دلیل شیب بسیار کم و محدود بودن حجم آب ورودی، به شدت تحت تأثیر کاهش تراز آب قرار گرفته است و وسعت آن کاهش یافته است، در مقابل، دلتای ولگا با وجود کاهش تراز آب دریای خزر، هنوز آسیب جدی ندیده است؛ زیرا حجم عظیم آب ورودی رودخانه ولگا همچنان توان جبران کاهش تراز آب را دارد.

وی خاطر‌نشان کرد: البته اگر در آینده تراز آب دریای خزر بیش از وضعیت کنونی کاهش یابد، دلتای ولگا نیز تحت تأثیر قرار خواهد گرفت، اما در شرایط فعلی،

اما حداقل می‌توان محدوده تالاب را حفظ و از تغییر کاربری آن جلوگیری کرد. بررسی‌های میدانی ما نشان داد در بخش‌هایی از تالاب گمیشان، پس از عقب‌نشینی آب، اراضی تالابی به محل دامداری و چرای دام تبدیل شده است و این موضوع فشار مضاعفی بر اکوسیستم وارد می‌کند.

معاون پژوهشی پژوهشگاه ملی اقیانوس‌شناسی و علوم جوی در عین حال اظهار کرد: مطالعات پژوهشگاه نشان می‌دهد اگر شرایط تراز آب برای مدت طولانی در وضعیت پایین تثبیت شود، به تدریج یک تالاب جدید در بخش دیگری از این منطقه شکل خواهد گرفت. اندازه‌گیری‌های میدانی نشان داده است که در داخل دریا یک زیانه ماسه‌ای در حال شکل‌گیری است که به تدریج رشد می‌کند و با محصور شدن آب در پشت آن، زمینه تشکیل یک تالاب جدید فراهم می‌شود. علیزاده خاطرنشان کرد: چنین رخدادی پیش از این نیز در سواحل شرقی دریای خزر اتفاق افتاده و در گذشته تالاب حسقلی به همین شیوه شکل گرفته و سپس در دوره‌های بعدی خشک شده است. مطالعات رسوب‌شناسی پژوهشگاه بر روی یک مغزه ۱۱ متری نیز نشان می‌دهد طی حدود سه تا سه هزار و ۵۰۰ سال گذشته، این چرخه خشک شدن و تشکیل مجدد تالاب‌ها چندین بار تکرار شده است.

معاون پژوهشی پژوهشگاه ملی اقیانوس‌شناسی و علوم جوی درباره وضعیت خلیج گرگان گفت: این خلیج اکنون به تراز آب دهه ۱۳۵۰ نزدیک شده و در صورت حفظ ارتباط آبی آن با دریای خزر، می‌تواند همچنان پایدار باقی بماند. در حال حاضر با اجرای عملیات لایروبی، ارتباط آبی خلیج گرگان با دریای خزر از طریق کانال‌ها بهبود یافته و وضعیت آن نسبت به گذشته مناسب‌تر شده است. علیزاده تصریح کرد: پایداری خلیج گرگان بیش از هر چیز به تراز آب دریای خزر وابسته است و نه به آب رودخانه‌ها؛ هرچند ورود آب شیرین رودخانه‌ها برای حفظ شرایط اکولوژیک این منطقه ضروری است. برای تداوم تبادل آب، باید دست کم یکی از کانال‌های "اشوراده" یا "چققلی" فعال بماند. بسته شدن کانال خیزی اهمیت کمتری دارد، اما حفظ ارتباط آبی از طریق یکی از دو کانال اصلی ضروری است.

معاون پژوهشی پژوهشگاه ملی اقیانوس‌شناسی و علوم جوی تأکید کرد: اگر تراز آب دریای خزر به میزان زیادی کاهش یابد، حتی انتقال مصنوعی آب نیز نمی‌تواند مشکل خلیج گرگان را حل کند؛ زیرا زیانه ماسه‌ای حدود ۶۰ کیلومتری این منطقه اجازه نگهداری آب را نمی‌دهد و آب از میان رسوبات ماسه‌ای عبور

خواهد کرد.

وی درباره سایر تالاب‌های ساحلی، گفت: تالاب‌های لیو زاغمرز بیش از هر چیز به زهکشی‌ها و روان‌آب‌های دامنه‌های البرز وابسته هستند و برای پایداری آنها باید اجازه داد بخشی از آب شیرین به این تالاب‌ها برسد و تمام منابع آب در بالادست صرف کشاورزی نشود. تالاب فریدونکنار نیز برای بقا به آب‌دهی من‌اسب حوضه‌های بالادست وابسته است و مدیریت منابع آب در این منطقه نقش تعیین‌کننده‌ای در حفظ این تالاب دارد.

علیزاده درباره تالاب امیرکلايه نیز گفت: این تالاب در گذشته ارتباط طبیعی با دریای خزر داشت، اما اکنون این ارتباط قطع شده است و بقای آن بیش از هر چیز به مدیریت منابع آب شیرین و کاهش فشارهای انسانی وابسته است. در برخی مواقع حتی آب شیرین این منطقه برای مصارف کشاورزی پمپاژ می‌شود؛ از این رو حفاظت از تالاب امیرکلايه مستلزم کاهش برداشت آب و کنترل فعالیت‌های انسانی در حوضه آبریز آن است.

گره خوردن بقای تالاب‌ها با مدیریت انسانی

معاون پژوهشی پژوهشگاه ملی اقیانوس‌شناسی و علوم جوی با تأکید بر اینکه سر‌نوشت بسیاری از تالاب‌های شمال کشور به نحوه مدیریت انسانی گره

خورده است، گفت: مهم‌ترین اقدام برای حفظ تالاب‌های ساحلی، جلوگیری از تعرض به حریم آنها و کاهش فشارهای ناشی از فعالیت‌های انسانی است. وی اظهار کرد: در تالاب‌های غرب گیلان از جمله کپاشهر و بوجاق، حتی اگر سطح آب کاهش یابد، باید محدوده تالابی حفظ شود؛ زیرا این مناطق زیستگاه‌های ارزشمند حیات‌وحش هستند و در صورت فراهم شدن شرایط طبیعی، قابلیت احیای مجدد را دارند. مهم‌ترین اصل در مدیریت این تالاب‌ها، حفظ حریم و کاربری تالابی آنها است و نباید اراضی خشک‌شده به کاربری‌های دیگر اختصاص پیدا کنند.

معاون پژوهشی پژوهشگاه ملی اقیانوس‌شناسی و علوم جوی با اشاره به وضعیت تالاب انزلی، یکی از مهم‌ترین مسائل این تالاب را ورود بار رسوبی و مواد آلی ناشی از فاضلاب‌های شهری دانست که برای کنترل آن به سرمایه گذاری گسترده در حوزه جمع‌آوری و تصفیه فاضلاب نیاز است، ادامه داد: اندازه‌گیری‌های پژوهشگاه در محل خروجی تالاب انزلی به دریای خزر نشان می‌دهد شرایط هیدرولوژیکی این تالاب نسبت به گذشته تغییر کرده است. علیزاده افزود: در گذشته، بررسی جریان‌ها و ویژگی‌های فیزیکی و شیمیایی آب نشان می‌داد که بخشی از آب شور دریای خزر وارد تالاب انزلی می‌شود، اما آخرین اندازه‌گیری‌ها نشان می‌دهد اکنون تنها آب شیرین از تالاب به سمت دریا جریان دارد و به دلیل کاهش تراز آب دریای خزر، دیگر امکان نفوذ آب شور به داخل تالاب وجود ندارد. به همین دلیل، بخش‌های لب‌شور تالاب انزلی عملاً از بین رفته و این تالاب اکنون یک تالاب کاملاً آب شیرین محسوب می‌شود. معاون پژوهشی پژوهشگاه ملی اقیانوس‌شناسی و علوم جوی تأکید کرد: مهم‌ترین موضوع در حفاظت از تالاب انزلی، حفظ محدوده تالابی است؛ زیرا این تالاب از طریق ۱۱ رودخانه تغذیه می‌شود و همین موضوع باعث می‌شود همواره بخشی از آن مرطوب و دارای آب باقی بماند. حتی اگر تراز آب دریای خزر باز هم کاهش یابد، تالاب انزلی به طور کامل خشک نخواهد شد، بلکه به تدریج بیشتر به یک دلتای رودخانه‌ای شباهت پیدا می‌کند و بخش‌هایی از آن همچنان دارای آب خواهد بود.

علیزاده ادامه داد: بنابراین آنچه اهمیت دارد، مدیریت صحیح فعالیت‌های انسانی است؛ اینکه حریم تالاب حفظ شود، از تصرف اراضی خشک‌شده جلوگیری شود و فشارهای مستقیم انسانی بر اکوسیستم تالاب کاهش یابد. وی با اشاره به ضرورت مدیریت بهره‌برداري از منابع طبیعی تالاب گفت: صید ماهی، شکار و سایر فعالیت‌های انسانی باید بر اساس برنامه‌های مدیریتی و با رعایت ظرفیت اکولوژیک تالاب انجام شود.

معاون پژوهشی پژوهشگاه ملی اقیانوس‌شناسی و علوم جوی با اشاره به سابقه آلودگی تالاب انزلی، اظهار کرد: مشکلات این تالاب موضوع تازه‌ای نیست و سابقه آن به چند دهه قبل بازمی‌گردد. از دهه‌های ۱۳۴۰ و ۱۳۵۰ خورشیدی، همزمان با توسعه صنعتی شهر رشت، فاضلاب‌های صنعتی وارد رودخانه‌های زرجوب و گوهررود می‌شد و در فصل تابستان، به دلیل افزایش دما و کاهش اکسیژن، تلفات ماهیان رخ می‌داد؛ به گونه‌ای که حتی از طریق رسانه‌ها به مردم توصیه می‌شد از مصرف ماهیان تلف‌شده خودداری کنند. این مساله نشان می‌دهد که فشارهای انسانی بر تالاب انزلی سابقه‌ای طولانی دارد و حاصل توسعه نامتوازن در دهه‌های گذشته است.

وی تأکید کرد: امروز به جای مقصر دانستن افراد یا دستگاه‌ها، باید بر حل مسئله تمرکز کنیم؛ زیرا تنها راه نجات تالاب انزلی، کاهش فشارهای انسانی، مدیریت فاضلاب، جلوگیری از تصرف حریم تالاب و حفاظت از محدوده اکولوژیک آن است.

معاون پژوهشی پژوهشگاه ملی اقیانوس‌شناسی و علوم جوی یادآور شد: به دلیل ورود آب ۱۱ رودخانه به تالاب انزلی، خشک شدن کامل این تالاب از نظر علمی قابل انتظار نیست و همواره بخش‌هایی از آن دارای آب و کارکردهای اکولوژیک خواهد بود تا در صورت افزایش مجدد تراز آب دریای خزر، امکان احیای طبیعی بخش‌های وسیع‌تری از تالاب فراهم شود.

معاون پژوهشی پژوهشگاه ملی اقیانوس‌شناسی و علوم جوی با تأکید بر اینکه تالاب انزلی به دلیل تغذیه در رودخانه‌های پرآب با خطر خشک شدن کامل مواجه نیست، گفت: تنها در صورتی می‌توان خشک شدن کامل این تالاب را متصور شد که تمامی آب رودخانه‌های ورودی آن به طور کامل توسط انسان مصرف شود؛ موضوعی که در شرایط کنونی واقع‌بینانه نیست. وجود رودخانه‌های پرآب و ورودی به تالاب انزلی سبب می‌شود که این تالاب حتی در شرایط کاهش تراز آب دریای خزر نیز بخشی از کارکردهای اکولوژیک خود را حفظ کند.

وی افزود: مدیریت صحیح تالاب‌ها در کنار پایش مستمر تراز آب دریای خزر، مهم‌ترین اقدام برای حفظ این زیست‌بوم‌های ارزشمند است.

معاون پژوهشی پژوهشگاه ملی اقیانوس‌شناسی و علوم جوی از برگزاری برنامه‌ای تخصصی به مناسبت روز دریای خزر خبر داد و گفت: روز دریای خزر ۲۱ مردادماه است، اما با توجه به همزمانی این مناسبت با تعطیلات رسمی، تلاش می‌کنیم برنامه بزرگداشت آن را در ۲۰ مرداد برگزار کنیم. در این نشست، تازه‌ترین دستاوردهای پژوهشی مرتبط با دریای خزر و اکوسیستم‌های ساحلی ارائه خواهد شد.

معاون پژوهشی پژوهشگاه ملی اقیانوس‌شناسی و علوم جوی با اشاره به برخی یافته‌های جدید پژوهشگاه، گفت: بخشی از نتایج پژوهش‌های اخیر هنوز منتشر نشده و در این مصاحبه نیز به آنها اشاره‌ای نکردم، زیرا در حال آماده‌سازی برای انتشار در یکی از مجلات معتبر علمی بین‌المللی هستند. برخی از این دستاوردهای پژوهشی از نتایج بسیار مهم و قابل توجهی بر‌خوردارند و انتشار آنها می‌تواند جامعه علمی را شگفت‌زده کند.

سه‌شنبه -۲۰ مرداد ۱۴۰۵- سال دوازدهم- شماره ۲۵۵۷

کاسپین

نگاه

بقای: تعیین تکلیف سند کنوانسیون خزر بر عهده مجلس شورای اسلامی است

سخنگوی وزارت امور خارجه در پاسخ به ایرنا با تأکید بر اینکه جمهوری اسلامی ایران در تصمیم‌گیری درباره اسناد بین‌المللی منافع و مصالح ملی را در نظر می‌گیرد، اعلام کرد که تعیین تکلیف سند کنوانسیون وضعیت حقوقی دریای خزر پس از طی مراحل بررسی و با توجه به قانون اساسی، بر عهده مجلس شورای اسلامی است.

اسماعیل بقائی «سخنگوی وزارت امور خارجه در نشست خبری روز دوشنبه ۱۹ مرداد، با اشاره به روز خبرنگار گفت: یاد و خاطره شهدای دیپلمات جمهوری اسلامی ایران در کنسولگری ایران در مزار شریف که در سال ۱۳۷۷ که در جریان حمله تروریستی شهید شدند، در کنار محمود صارمی، خبرنگار ایرنا را گرامی می‌داریم. به همین دلیل روز هفدهم مرداد به عنوان روز خبرنگار نام‌گذاری شده است.

وی افزود: شهادت خبرنگار در کنار دیپلمات به نظم معنادار است. هر دو در جبهه تلاش برای تأمین منافع ملی، برای تبیین واقعیات و حقایق مربوط به ایران، زحمت می‌کشند، این روز را خدمتتان تبریک عرض می‌کنم. در یکی دو سال گذشته تعداد زیادی از همکاران شما، چه در ایران، چه در منطقه، در فلسطین، لبنان، جان خودشان را از دست دادند، در مسیر ایفای مسئولی که بر عهده گرفتند. جمعی از این عزیزان را در تصویر می‌بینید، کسانی که در فرهنگ و خبر فعال بودند. یاد آن‌ها را گرامی می‌داریم، درود می‌فرستیم به همه این شهدای عزیزی که در این مسیر تلاش کردند و نهایتاً هم به شهادت رسیدند. همچنین ایام رحلت حضرت رسول اکرم و شهادت حضرت امام حسن مجتبی (ع) و امام رضا(ع) را هم تسلیت عرض می‌کنم.

سخنگوی وزارت امور خارجه در پاسخ به این پرسش ایرنا که «در ده روز اخیر، همزمان با مطرح شدن ارجاع کنوانسیون وضعیت حقوقی دریای خزر از سوی دولت به مجلس برای تصویب، انتقادهایی درباره زمان‌بندی ارجاع این کنوانسیون به مجلس از سوی منتقدان مطرح شده است. همزمان، برخی منتقدان به‌صراحت ادعا می‌کنند که ارجاع این کنوانسیون در شرایط فعلی، در حال حاضر، به هر حال، این سند از سال ۱۳۹۷ که امضا شده تا الان، ابعاد مختلف آن مورد بحث و بررسی قرار گرفته؛ نه فقط در وزارت امور، بلکه در سایر نهادهای ذی‌صلاح در تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری. جمهوری اسلامی ایران در مورد منافع و مصالح ملی، مستقل تصمیم می‌گیرد. فکر نمی‌کنم دیگر نیازی به توضیح باشد. ما نشان دادیم که تصمیم‌گیری در رابطه با عضویت در اسناد بین‌المللی، منحصرأ با در نظر گرفتن منافع کشور صورت می‌گیرد.

وی ادامه داد: این سند ۵ عضو دارد؛ پنج کشور ساحلی خزر. چهار کشور دیگر امضا کردند. اینکه کشور یا کشورهایی تمایل داشته باشند که این سند زودتر لازم‌الاجرا بشود، به خاطر اینکه می‌دانید مادامی که هر پنج کشور بهش ملحق نشوند، امکان اجرا شدن پیدا نمی‌کند، این‌سبب خیلی طبیعی است. به هر حال، کشورهایی که تصمیم می‌گیرند برای تأمین مشترکشان یا برای مقابله با نگرانی‌های مشترک، سندی را تدوین کنند، دوست دارند که آن سند لازم‌الاجرا بشود. از این جهت، کاملاً طبیعی است که کشورهای چهار کشور دیگر هم متمایل باشند که این سند زودتر لازم‌الاجرا شود. بقائی خاطر‌نشان کرد: ما منافع خودمان را در نظر می‌گیریم، کما اینکه در این هفت سال، از سال ۱۳۹۷ تا الان، به جمع‌بندی نرسیده بودیم برای اینکه این سند را ارسال کنیم برای مجلس. این ارتباط دادن این موضوع به تحولات مرتبط با جنگ تحمیلی، خیلی وجهی ندارد. دیدگاه‌ها مختلف است و ما هم احترام می‌گذاریم. البته، تصمیم بر عهده مجلس شورای اسلامی است، طبق قانون اساسی.

وی گفت: ما به عنوان دستگاه دیپلماسی، وظایف خودمان را انجام دادیم. باز هم در ادامه این مسیر باید هم تبیین بکنیم، هم توضیح بدهیم، دیدگاه مختلف را هم می‌شنویم، ولی تعیین تکلیف این سند بعد از هفت، هشت سال، قاعدتاً بر عهده مجلس شورای اسلامی است که آن‌شا‌الله انجام خواهد شد.